

Batı Trakya Türklerinin Anadillerine ve Kültürlerine Karşı Tutumları

Kadir Yalınkılıç*

Kutlay Yağmur**

Öz

Birinci araştırmacının Gümölcine ve İskeçe’de yürüttüğü saha çalışması sonucunda derlenen niteliksel ve niceliksel verilere dayalı bulgular bu makalede sunulacaktır. Çalışmanın kuramsal çerçevesini etnik dil ve kimlik sürdürümü kuramı (Edwards 1992) ve kültürel kimlik değişimi kuramı (Berry 1997) oluşturmaktadır. Uygulanan etnik dilsel canlılık, dil kullanımı ve kültürel aidiyet anketini 70 kadın ve 78 erkek olmak üzere toplam 148 katılımcı doldurmuştur. Bu makalede etnik aidiyet, dinî kimlik ve dil kullanımına ilişkin veriler sunulmaktadır. Batı Trakya Türkleri arasında anadilinin kullanımı, tercihi, dil tutumları ve aidiyet anketi sonuçlarına göre anadilinin ve kültürün sürdürümü konusunda Türk toplumu ciddi bir kararlılık içindedir. Alınan sonuçlara göre Batı Trakya Türklerinin günlük yaşamlarında Türkçe yaygın olarak kullanılmaktadır. Buna karşılık iki dilliliğinin öneminin farkında olan Türk toplumu bilinçli bir tercihle günlük yaşamlarında Yunanca da kullanmaktadır. Türkçenin Batı Trakya Türklerinin duygu dili olduğu kesin bir şekilde tanıtlanmıştır. Yunan devletinin tezlerinin ve yaptırımlarının aksine Batı Trakya Türkleri kendilerini Türk kimlikleriyle tanımlamakta ve “dinî cemaat” nitelemesinin mevcut aidiyet durumunu yansıtmadığı anlaşılmaktadır.

Anahtar Kelimeler

Batı Trakya Türkleri, dilsel ve kültürel sürdürüm, Yunanistan’da Türk kimliği, dilsel eritme politikaları, dil ve kimlik

* Dr., Ondokuz Mayıs Üniversitesi – Samsun / Türkiye
samkadir@gmail.com

** Prof. Dr., Kültür Çalışmaları Bölümü, Tilburg Üniversitesi – Tilburg / Hollanda
k.yagmur@tilburguniversity.edu

Giriş

Batı Trakya'daki Türk varlığının tarihi çok eskidir. 19. ve 20. yüzyıllardaki savaşlarla sınırlar yeniden çizilmiş olsa da Balkanlardaki köklü Türk varlığı yok olmamıştır. Maruz kaldıkları dinî, siyasal ve kültürel baskılara rağmen Batı Trakya'daki Türkçe konuşan toplum kültürel değerlerinden vazgeçmemiştir. Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra etnik temizlik hareketine maruz kalan Balkan Türkleri'nin nüfusu ciddi ölçüde azalırken özellikle Kurtuluş Savaşı sonrasındaki mübadele neticesinde Balkanlardaki Türk varlığı en az seviyeye inmiştir. Bu makalede Özel Sayı'nın amaçları doğrultusunda Batı Trakya'daki Türklerin anadillerine ve kültürlerine karşı tutumlarına ilişkin yürütülen araştırmanın sonuçları sunulacaktır. Kurtuluş savaşı sonrasında imzalanan Lozan Antlaşması Yunanistan ve Türkiye'nin bugünkü siyasi sınırlarını belirlemiştir. Yunanistan'ın kuzey-doğu sınırındaki sorunlardan dolayı Lozan antlaşması Yunanistan için mevcut sınırların korunması açısından bir güvence olarak görülmektedir. Bu makalede Lozan Antlaşması dinî ve etnik azınlıkların hakları bağlamında ele alınacak ve Türkiye'de Lozan bağlamında "azınlıklara" ilişkin son uygulamalarla da kısaca kıyaslanacaktır. Balkanlar'daki Türk varlığının sorunları büyük benzerlikler taşımaktadır. Hiçbir kültürel ve dilsel çalışma tarihsel bağlamından bağımsız irdelenemeyeceği için Batı Trakya'daki Türk varlığının konumunu anlamak için yakın geçmişe de kısaca değinilecektir.

Anadili Korunumu ve Etnik Aidiyet

Bir toplum tarafından konuşulan dil sadece o toplumun iletişim aracı değildir. Bir dil konuşulduğu toplumun eğitim sisteminin, kültür ve kimliğinin özünü oluşturur. Kimlik duygusu insana güvenlik, ait olma ve ortak bir geçmişe sahip olma duygusu verir. Bir toplumun kimliği, simgelerle, giyilen elbiseyle, dinî inanç ve davranış şekliyle, gelenek ve göreneklerle anlatılabilir ancak dil her zaman kimliğin oluşmasında ve anlatılmasındaki en güçlü araçtır. Her dilde geçmişin, günümüzün ve geleceğin düşünce yansımaları mevcuttur, başka bir deyişle, dil geçmişin kültürel hazinelerini günümüz kuşaklarına aktaran yegane araçtır. Eğer bir dil ölürse, o dille bağlantılı olan tüm değer yargıları, gelenek-görenekler, kültürel değerler ve o dilde kuşaktan kuşağa aktarılmış olan her türlü bilgi de yok olur. Diğer taraftan, bir dilin sadece var olması da o dilin çok zengin bir geleceği olacağı anlamına gelmez. Bir dilin birçok sosyal, kültürel, eğitimsel ve bilimsel alanda kullanılması sayesinde dil gelişir ve zenginleşir. Eğitim ve bilim dili olarak kullanılmayan hiçbir dil gelişemez. Azınlık konumundaki dillerin konumu gözetildiğinde anadilinde alınacak eğitimin ne kadar önemli olduğu ortaya çıkar. Yunanistan'ın Batı Trakya bölgesinde yaşayan Türk

azınlığın dil ve kültürlerini yaşatabilmeleri için ülkenin resmî dili olan Yunancanın yanı sıra anadillerini de eğitimde kullanmaları gerekmektedir.

Etnik azınlıkların yaşadıkları ülkelerdeki dilsel ve kültürel uyuma ilişkin akademik çalışmalar yapmak daha çok Batılı ülkelerde yaygın bir bilimsel gelenektir. Özellikle Batı Avrupa’da ulus-devlet kavramının ortaya çıkmasından sonra ulusal dillerin dışındaki azınlık dillerine pek yaşama hakkı tanınmamıştır. DeAntlaşmavlet kurumlarında ve eğitim alanında sadece resmî devlet dilinin kullanılması zaman içerisinde azınlık dillerinin yitimi-ne yol açmıştır. Batı Avrupa’da resmî dil dışındaki dillerin kullanımı ve eğitimine ilişkin koruyucu yasaların gündeme gelmesi henüz çok yenidir. Avrupa Birliğinin (AB) kurulmasıyla insan hakları ve kültürel haklar bağlamında ciddi adımlar atılmış ve 1998 yılında Avrupa Yöresel Azınlıklar ve Diller Antlaşması bazı üye ülkelerce imzalanmıştır. Avrupa’daki dilsel çoğulculuğu destekleyen önemli belgelerden birisi Avrupa Konseyi’nin *Yöresel/Azınlık dilleri için Avrupa Sözleşmesidir*. Bu sözleşme bir taraftan Avrupa’nın kültürel mirası olan yöresel/azınlık dillerini korumak ve geliştirmek için düzenlenmişken diğer taraftan da bu dilleri konuşan bireylerin hem kamusal hem de kişiye özel alanlarda kullanmalarını sağlamak içindir. Her şeyden önce bu Sözleşme tüm devletlerin kendi hükümlerlik alanlarında kullanılan yöresel/azınlık dillerinin kullanımına ilişkin gözetilmesi gereken ilke ve amaçları belirler. İkinci olarak, Sözleşme yöresel/azınlık dillerinin kamusal alanda kullanımını desteklemek ve yüreklendirmek için alınması gereken somut önlemleri içerir. Sözleşme kapsamına geleneksel olarak kullanılan yöresel/azınlık dilleri dâhilken son dönemde göç yoluyla gelen diller ve ulusal dilin farklı ağızları dâhil değildir. Bu sözleşmeyle yöresel/azınlık dillerinin mümkün olduğu oranda eğitimde, görsel-işitsel medya ve basın yayın organlarında, hukuki ve idari alanlarda, ekonomik ve sosyal yaşamda, kültürel etkinliklerde kullanımlarını desteklemek ve yaygınlaştırmak hedeflenmiştir. Guus Extra ve Kutlay Yağmur’un (2012) yirmi dört Avrupa ülkesinde yürüttükleri kapsamlı araştırmanın bulgularına göre Bulgaristan, Estonya, Litvanya, Portekiz ve Yunanistan bu sözleşmeyi ne onamış ne de imzalamıştır. Yunanistan Lozan Antlaşmasını bahane göstererek sınırları içerisinde yaşayan etnik azınlıkların haklarını inkâr etmiştir. Avrupa Birliğinin azınlık haklarını koruma ilkelerine ve yaptırımlarına rağmen Yunanistan Lozan anlaşmasını deldirmemek için AB müktesebatını yok saymıştır. Her türlü Avrupa Birliği siyasal baskısına rağmen de bu kararlılığını bozmadığı gibi hem de Avrupa Birliğine üye olmuştur.

Yöresel/tarihsel azınlıkların anadillerini destekleme yolunda adımlar atan Batı Avrupa ülkeleri, son 50 yıldır ülkelerinin kalkınmasına katkı veren

göçmen azınlıkların anadillerini geliştirmesi ve öğrenmesi için hiçbir destek vermemektedir. Aksine, ne oranda dilsel asimilasyonun gerçekleştiğini tespit etmek için çok boyutlu ve kapsamlı bilimsel araştırmalar yürütmektedir. Sosyal psikoloji, halk bilimi, toplum dilbilim ve kültürler arası psikoloji alanında yapılan araştırmalar yoluyla göçmenlerin dilsel ve kültürel uyum durumları izlenmektedir.

Amerika Birleşik Devletleri'nin "eritme potası" ideolojisinin etkilerini saptamak için destek verdiği akademik çalışmalar sayesinde özellikle toplum dilbilim ve kültürler arası psikoloji alanlarında birçok çalışma yapılmıştır. Joshua Fishman, Einar Haugen, Heinz Kloss gibi toplum dilbilimin kurucusu bilim insanları tarafından başlatılan çalışmalar yoluyla azınlık dillerinin ABD'deki kullanım oranları, anadile karşı tutumlar, dil kaybı ve kültürel sürdürüm gibi konuların kuramsal çerçevesi ve araştırma yöntemleri oluşturulmuştur. Kanadalı ve Avustralyalı bilim insanlarınca geliştirilen yöntemler son kırk yıldır göç alan Batı Avrupa ülkelerinde kullanılmaya başlanmıştır. Dilsel etkileşim sonucu dilin yapısında ortaya çıkan değişiklikler dilin zihindeki izlerini takip etme açısından çok ilginç bir alandır. Düzenek kaydırma, karıştırma ve dil yitimi gibi çalışmalar toplum dilbilimin önemli konuları haline gelmiştir.

Diğer taraftan kültürler arası psikologlar, özellikle göçmen grupların kültürel yönelimleri üzerine yoğunlaşmakta ve göçmenlerin içine girdikleri topluma kültürel uyum süreçlerini toplumsal, kültürel, dilsel ve psikolojik açılardan araştırmaktadırlar. Kültürel uyum sürecini bir yandan göç edilen toplumun dünya görüşünün, kültürel değerlerinin ve davranışlarının benimsenmesi açısından irdelerken diğer taraftan da göçmenlerin kültürel kökenlerine ilişkin değerlerini ve inançlarını koruması açısından da araştırmaktadırlar. 1930'lu yıllardan itibaren psikologlar tarafından yapılan kültürlenme (*acculturation*) araştırmalarının en bilineni Redfield vd. (1936) tarafından yapılandır. Daha sonraki dönemde özellikle 80'li yıllarda John Berry'nin önderlik ettiği alanda çok sayıda araştırma yapılmıştır. Kuramsal çerçevesini köken kültür ve hedef kültür arasındaki etkileşimin sonuçları bağlamında kurgulayan kültürlenme çalışmalarına Türkiye'den de Çiğdem Kağıtçıbaşı çok sayıda araştırmayla katkı vermiştir.

Göçmen azınlıklarla ilgili yürütülen araştırmaların kuramsal çerçevesi yöresel azınlıkların dilsel ve kültürel sürdürümlerini araştırmak için her zaman uygun olmayabilmektedir. Özellikle kullanılan araştırma yöntemleri konusunda yenilikler getirilmesi kaçınılmazdır. Her şeyden önce tarihsel sürecin betimlenmesi kaçınılmazdır. Yunanistan'daki Türk varlığının dilsel ve kültürel sürdürümüne ilişkin bu çalışmada her ne kadar Yağmur'un

(1997) Avustralya'daki Türk göçmenlere ilişkin yöntemi temel alınmışsa da özellikle Edwards'ın (1992) yöresel azınlıklara ilişkin önerileri göz önünde bulundurulmuştur. Ayrıca Yağmur vd. (2003, 2006) tarafından Başkurdistan ve Altay Özerk Cumhuriyetlerinde yürütülen çalışmaların yönteminden de faydalanılmıştır.

Batı Trakya'daki Türk Varlığı

“Azınlık” kavramı göreceli olarak konuma, bağlama ve koşullara göre değişiklik göstermektedir. Güney Afrika'da İngilizce nüfussal azınlığın dilidir ama kullanım olarak toplumu idare eden gücü simgelemektedir. 11 resmî dilden sadece birisi olmasına rağmen hem simgesel olarak hem de eğitim alanındaki yaygınlığından dolayı İngilizce bilmeyen bir bireyin iyi bir iş sahibi olması düşünülemez. Diğer taraftan bir ülkenin genel nüfusuna göre azınlık olmak yerel konum itibarıyla da azınlık olmak anlamına gelmemektedir. Ülke genelinde nüfussal azınlık olan grup bölgesel olarak çoğunluk olabilir. Ancak bu durum devletleri rahatsız edeceği için nüfus değişimi veya hareketliliği yoluyla dengeler yeniden kurulabilir. Bu durum Rusya Federasyonunda sıkça karşımıza çıkar. Yunanistan da benzeri uygulamaları Selanik'te ve Batı Trakya'da tarih içinde yapmıştır. Türkler Batı Trakya'da nüfussal çoğunluğa sahipken tarihsel gelişmeler sonucu bugün azınlık konumuna getirilmişlerdir.

Cumhuriyet öncesi döneme ilişkin tarihsel bilgiler burada sunulmayacaktır. Türkiye ile Yunanistan arasında 30 Ocak 1923 tarihinde imzalanan nüfus mübadelesi anlaşmasıyla Batı Trakya'daki Türk nüfus ile İstanbul, Gökçeada ve Bozcaada'daki Rum nüfusun mübadele dışında bırakılması kararlaştırılmıştır. Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığına göre Yunanistan'ın Batı Trakya Türk azınlığını göçe zorlamak, bu mümkün olmadığı takdirde farklı uygulamalara tabi tutmak ve mümkün olursa asimile etmek şeklinde özetlenebilecek politikaları neticesinde Batı Trakya Türk azınlığı 1920'li yıllarda Batı Trakya nüfusunun %65'ini oluştururken, bu oran günümüzde %30'lara gerilemiştir. Keza Batı Trakya Türkleri'nin 1923'te %80'lerin üstünde olan toprak sahipliği, %25'lere gerilemiştir (<http://www.mfa.gov.tr/bati-trakya-turk-azinligi.tr.mfa> en son 22 Ocak 2014 tarihinde ziyaret edildi).

Nüfus Tartışmaları ve Algı Yönetimi

Etnik dilsel canlılık kuramına göre (Giles vd. 1977) bir etnik grubun dilsel ve kültürel sürdürümünün sağlanmasında nüfus önemli bir göstergedir. Küçük bir nüfusa sahip olan ve dar bir alanda yaşayan etnik grupların zaman içerisinde buldukları toplum içinde dilsel ve kültürel olarak eri-

meleri büyük olasılıktır. Algı yöntemi açısından da nüfusun hem niteliği hem de niceliği önemlidir. Batı Trakya'daki Türk nüfusa ilişkin yapılan tartışmaları incelediğimizde Yunan araştırmacıların kendi aralarında fikir ayrılığına düştüğünü ve sundukları rakamların hiçbir şekilde Türk kaynaklarla uyuşmadığını görüyoruz.

Borou'ya göre (2009), yaklaşık 39,000 kişi olan nüfusuyla Batı Trakya'daki en büyük etnik azınlık Türklerdir. Diğer taraftan Dragonas'a (2006) göre Batı Trakya'daki etnik azınlıkların tamamının nüfusu 90,000 ile 130,000 arasında tahmin edilmektedir. Bu nüfusun da %47 ile %68'inin Türk olduğu, Pomakların ise %20 ile %40 arasında bir nüfusa sahip oldukları ve Romanların da %10 ile %25 arasında bir nüfusa sahip olduğu iddia edilmektedir. Yunanistan devletinin 2001 yılında Birleşmiş Milletlere verdiği bir rapora göre ise Batı Trakya'daki azınlık nüfusu 98,000'dir ve bu nüfusun %50'sini Türkler, %35'ini Pomaklar ve %15'ini de Romanlar oluşturmaktadır. Yunan devletinin 2001 rakamlarına göre bildirilen Türk nüfusunun 49,000 olduğu iddia edilmektedir. Ancak Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı kaynaklarına göre ise Batı Trakya'daki Türk nüfusu 150,000 civarındadır. Nüfus konusunda başka tartışmalar da burada incelenebilir ancak meselenin özü nüfus tartışmasının aynı zamanda algı yönetimi ve politik güçle de ilgili olduğudur.

Türk Azınlık mı Yoksa Müslüman Azınlık mı?

Yunanistan'ın Batı Trakya'daki Türk varlığına yönelik yaklaşımı tarih içinde farklılıklar göstermiştir. Türkiye ile Yunanistan arasındaki ilişkilerin olumlu veya olumsuz olmasına göre Batı Trakya'daki Türklere yapılan muamele de farklılık göstermiştir. Yunanistan ve Türkiye arasındaki ilişkiler zaman zaman gerginlikler içerse de bazı dönemlerde olumlu ilişkilere de tanık olunmuştur. Yunanistan'daki Türk azınlığı bu ilişkilerden ciddi olarak etkilenmiştir. Örneğin, 1947-53 arasında iki ülke NATO üyeliğinin sağladığı yakınlaşmayla 1951'de eğitim anlaşması imzalamıştır (Agnostou 2001: 102). Bu anlaşma sayesinde öğretmen değişimi, ders araç gereçlerinin karşılıklı sağlanması gibi imkanlar sağlanmıştır. Bu yakınlaşmanın en önemli sonucu genellikle 'Müslüman' olarak nitelenen Türk azınlığının etnik kimliklerine uygun olarak devletin resmî organlarınca "Türk" sıfatıyla anılmaya başlanmasıdır. Hatta Pomaklar gibi diğer etnik azınlıkların okulları ve derneklerine de "Türk" nitelemesi yapılmış ve Pomak azınlığının Türkçe dersleri alması zorunlu kılınmıştır. Bu sayede Pomaklar Türkçe ile daha fazla kaynaşmış ve uzun vadede bu iki müslüman grubun dilsel ve kültürel olarak yakınlaşması ve hatta bütünleşmesi sağlanmıştır. 1960'larda İstanbul'daki Rum nüfusun saldırılara uğraması ve daha sonra başlayan

Kıbrıs olayları neticesinde (Agnostou 2001) bu olumlu süreç bozulmuş ve iki ülke arasındaki ilişkiler kötüleşmiştir. Bu durumun Batı Trakya'ya yansımaları da çok ciddi olmuştur. 1967-74 yılları arasında görev yapan Yunan hükümetleri ve askeri cunta Batı Trakya'daki Türklere çok ciddi eziyetler ve yaptırımlar uygulayarak vatandaşlık haklarını umarsız bir şekilde kısıtlamıştır. Hatta vatandaşlıkları ellerinden alınan Türk kökenli Batı Trakyalıların vatandaşlık ve insani hakları yok edilmiştir (Agnostou 2001). 1980'lerin ikinci yarısından itibaren Batı Trakya Türkleri kendi geleceklerini belirleme hakkını isteyerek güçlü bir direnişe geçmişlerdir.

Borou'ya göre (2009) Yunanistan'da 'azınlık' kavramı sakınılan tabu sözcüklerden birisidir. Borou devletin bu konudaki tutumunu aşağıdaki gibi anlatmaktadır:

The minority issue has been designated as an extremely sensitive and taboo subject within the political scene. Thus, there are no official statistical data or when they do exist, they are considered confidential and are provided after long bureaucratic processes (Borou 2009: 5-6).

Azınlık meselesi politik arenada aşırı ölçüde hassas ve tabulaştırılmış bir konudur. Dolayısıyla, bu konuda hiçbir resmî istatistik yoktur ve var olduğunda da gizli kabul edilen ve uzun bürokratik süreçlerden sonra ulaşılan bilgidir. [Yazarların çevirisi]

Yunan devleti nüfus meselesinin siyasi boyutlarından sakındığı için konuyla ilgili hiçbir resmî istatistiki bilginin olmadığı söylenmekte ve nüfusa ilişkin bilgi olduğu zaman da bu büyük bir gizlilik ve sıkı bürokratik işlemler sonucunda sağlanmaktadır.

Yunan resmî organları ısrarlı bir şekilde Türk nüfusu 'dinî azınlık' nitelemesiyle tanımlamaya devam etmektedir.

Yunanistan Avrupa Bölgesel ve Azınlık Dilleri Şartını henüz imzalamamıştır. Ülke anayasal bazı kısıtlamalardan dolayı Avrupa Birliği içerisinde bu şartı imzalamayan birkaç ülkeden biridir. Sonuçları arasında nüfus mübadelesi de bulunan Lozan Barış Antlaşması'ndan (24 Temmuz 1923) beri gerek Yunanistan gerekse Türkiye kendi topraklarında etnik azınlıkların varlıklarını kabul etmemektedir. Her iki ülke de sadece dinî azınlıkların varlığını kabul eder. Bu Yunanistan'da Kuzeydoğu Trakya'da yaşayan ve Müslüman azınlık olarak adlandırılan Türk topluluğuna karşılık gelir (Hannam 2012: 133).

Dil Zengini Avrupa projesinde Yunanistan bölümünü yazan akademisyenler 2012 senesinde bile “Türk” mü “Müslüman azınlık” mı tartışmasının hâlâ yapılmakta olduğunu ve bu tartışmaya meşruiyet kazandırmak için de Lozan Antlaşması’nın kullanıldığını yukarıda verilen alıntıda çarpıcı bir şekilde aktarmaktadırlar. Avrupa Birliği müktesebatına göre etnik azınlıkların kültürel haklarını tanımayan ülkeler AB’ye üye olamazlar(dı). Ancak Yunanistan Lozan Antlaşması’nı gerekçe göstererek ve her türlü azınlık tanımını kendi politik amaçları doğrultusunda çarpıtarak Türk azınlığın kültürel ve dilsel haklarını vermemekte direnmektedir. Etnik azınlıklar konusunda Avrupa Birliği’nin en önemli şartı olan Avrupa Bölgesel ve Azınlık Dilleri şartını imzalamayarak Lozan bahanesiyle Yunanistan’da yaşayan Türklerin dilsel ve kültürel haklarını inkar etmektedir. Yunanistan AB müktesebatına rağmen Lozan anlaşmasını “deldirmezen” ironik bir şekilde Türkiye’deki son gelişmeler AB müktesebatına son derece uygundur ama Türkiye 40 yıldır AB üyesi yapılmamaktadır.

Yunanistan’ın kendi vatandaşları olan Türk asıllı insanlara yaptıkları Yunan akademisyenler tarafından bile kabul edilemez bulunurken (Agnostou 2001, Borou 2009, Dragonas vd 2006) Yunan devletinin Batı Trakya Türk varlığına yönelik yürüttüğü dilsel ve kültürel kısıtlamalar devam etmektedir. Anadilinin sürdürümü ve etnik dilsel canlılığın en önemli koşullarından olan anadili eğitimi önünde çok ciddi engeller vardır. Ders araç gereçleri ve öğretmen sorunu acil çözüm bekleyen konulardır. Maruz kaldıkları ciddi baskı ortamına ve kısıtlamalara rağmen Batı Trakya Türk varlığı 1920’lerden beri ciddi bir kimlik mücadelesi vermektedir. Bu makede mevcut duruma ilişkin saptamalar yapabilmek için yürüttüğümüz araştırmanın bulguları aşağıda sunulacaktır.

Araştırma Yöntemi

Batı Trakya’daki Türk varlığına ilişkin önemli saptamalar makalenin başlangıç bölümünde kısaca sunulmuştur. Batı Trakya Türk toplumu dilini, kimliğini ve kültürünü yaşatmak için çok ciddi mücadeleler vermek zorunda kalmıştır. Bu mücadele hâlâ devam etmektedir. Anadilinin ve kültürün genç nesillere aktarılması özellikle bir başka dilin hâkim olduğu ortamlarda hiç kolay olmamıştır. Batı Trakya’da Yunanca yaygın olarak kullanılan eğitim ve devlet dilidir. Türkçenin durumu ve konumu Türkçeyi anadili olarak öğrenen ve genç nesillere öğretme kararı alan kuşaklara bağlıdır. Bu araştırma toplum dilbilimsel durumun tespiti ve Türk dili ve kimliğiyle ilgili algıları tespit etmek amacıyla yapılmıştır. Araştırmanın yöntemi Yağmur (1997) ve Yağmur ve van de Vijver’in (2012) metodolojisinin uyarlanması sonucu oluşturulmuştur. İkinci yazarın farklı ülkelerde

Türk göçmenlerle yürüttüğü araştırmanın yöntem ve yaklaşımı Batı Trakya'daki koşullara uyarlanmış ve aynı anket kullanılmıştır. Bu makalede ele alınacak olan konuyla ilgili olarak araştırmanın temel sorusu Batı Trakya'daki Türk varlığının anadili kullanımı, tercihi, dil tutumları ve kültürel kimlik algılarıyla ilgilidir. Genç ve yaşlı nesiller arasında Türk dili ve kültürüne ilişkin algı farklılıklarının olup olmadığını saptamak amacıyla yaklaşık 150 sorudan oluşan bir anket uygulanmıştır.

Katılımcılar

Anketin verileri Gümölcine ve İskeçe bölgelerinde toplam 148 kişinin doldurduğu anketler yoluyla toplanmıştır. Anketlerin yanı sıra görüşmeler, günlük sohbetler ve gözlemler yoluyla verilerin sağlaması niteliğinde ek bilgiler derlenmiştir. Dilin sürdürümü ve aktarımı için genç kuşakların anadillerine ilişkin tutumları ve yine benzer şekilde genellikle ebeveyn olan orta yaş grubun tutum ve davranışları önemlidir. Dolayısıyla araştırmaya katılanlar üç yaş grubuna bölünmüştür. Genç olarak niteleyebileceğimiz 15-30 yaş arası grup, 31-45 yaş arasındaki orta yaş grubu ve 45 yaş üzerindeki nesil şeklinde sınıflandırma yapılmıştır. Tablo 1'de görüldüğü gibi araştırmaya benzer sayılarda erkek ve kadın katılırken genç nüfusun araştırmaya ilgisi çok daha fazla olmuştur.

Tablo 1. *Katılımcıların yaş grubu ve cinsiyete göre dağılımı*

Yaş grubu	Kadın	Erkek	Toplam
15-30 yaş arası	39	31	70
31-45 yaş arası	22	22	44
45 yaş ve üzeri	9	25	34
Toplam	70	78	148

Veri Toplama Aracı

Araştırmada kullanılan anket aşağıdaki bölümlerden oluşmaktadır. Birinci bölümde kişisel bilgiler (yaş, cinsiyet, meslek, eğitim durumu, ebeveynlerin eğitim durumu, kişinin kendi aidiyetini nitelemesi vb.) toplam 10 soru ile derlenmiştir. İkinci bölümde toplam 55 soru vasıtasıyla katılımcının dil kullanımı, tercihi ve tutumlarına ilişkin görüş ve tutumları derlenmiştir. Üçüncü bölümde toplam üç ölçekten oluşan etnik aidiyet ve dinî kimlik konularında 39 soru sunulmuştur. Son bölümde 24 sorudan oluşan etnik dilsel canlılık anketi yer almıştır ancak bu son bölümün analizleri bu makalede konu bütünlüğü açısından sunulmayacaktır.

Veri Toplama Süreci

Veri toplama sürecinde ilk olarak merkezi Gümülcine'de ve bir şubesi de İskeçe'de bulunan Batı Trakya Türk Öğretmenler Birliği yönetimi ile iletişime geçildi. Bu birlik aracılığı ile özellikle Türk azınlığa öğretmenlik yapmış ve hâlen yapmaya devam eden katılımcılara ulaşıldı. Genç kuşak üzerinde yürütülen veri toplama aşamasında kolaylaştırıcı olması açısından merkezi yine Gümülcine'de bulunan Türk Gençlik Birliği ile bağlantı kuruldu. Böylelikle öğrenimlerine devam eden veya eğitimini tamamlamış etkin çalışan ya da işsiz genç katılımcılara ulaşıldı. İskeçe'de veri toplamak için İskeçe Türk Birliği yönetimi ile iletişime geçildi. Bu birlik aracılığı ile farklı yaş ve meslek gruplarından katılımcılara ulaşıldı. Veriler, böylelikle, Türk azınlığın yoğun bir şekilde yaşadığı İskeçe ve ağırlıklı olarak da Gümülcine'den toplandı.

Anketi katılımcılara yüz yüze ve katılımcıların boş zamanları içinde Türkçe olarak uygulandı. Veri toplama sürecinde anketteki tüm maddelerin katılımcılar tarafından rahatlıkla anlaşıldığı ve herhangi bir dil probleminin oluşmadığı gözlemlendi. Katılımcılar anketlerin tamamını kendi boş zamanları içinde ve bazen de yüz yüze olacak şekilde tamamladıktan sonra anketleri araştırmacıya teslim etmişlerdir. Anketlerin, katılımcılar tarafından yaklaşık olarak 20 dakikada tamamlandığı gözlemlenmiştir. Sonrasında, toplanan veriler dijital ortama aktarılmıştır.

Bulgular

Birinci bölümde sunulan tarihsel ve güncel koşullar doğrultusunda Batı Trakya'daki Türklerin maruz kaldıkları baskı sonucu iki farklı tutum geliştirebilecekleri öngörülebilir. Başka ülkelerde de yaşandığı gibi uygulanan baskının şiddetiyle hâkim grubun güdümü altına girme ve anadillerini kaybetme durumu ortaya çıkabilir. Ya da uygulanan asimilasyon ve yıldırma –sindirme politikalarına tepki göstererek sert bir direnç gösterme ve anadiline ve kültüre daha sıkı sarılma durumu ortaya çıkabilir. Kültürün ve kimliğin önemli göstergeleri olan dil kullanımı, tercihi ve dile ilişkin tutumlar betimleyici istatistikler yoluyla değerlendirilecektir.

Tablo 2'de araştırmaya katılanların mesleki durumları sunulmaktadır.

Tablo 2. *Katılımcıların mesleklerine göre dağılımı*

Meslek	Sıklık	%
İşçi	19	12,8
Ticaret	13	8,8
Hizmet sektörü	13	8,8
Öğrenci	52	35,1
Ev hanımı	17	11,5
İşsiz	7	4,7
Emekli	26	17,6
Diğer	1	,7
Toplam	148	100

Araştırmaya katılanların eğitim durumu da Tablo 3'te sunulmaktadır.

Tablo 3. *Katılımcıların eğitim durumu*

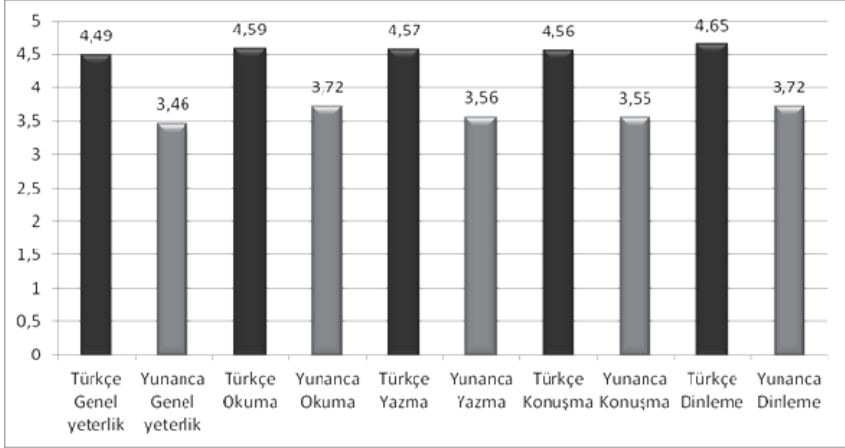
Eğitim durumu	Sıklık	%
Ortaokul mezunu	12	8,1
Lise ve dengi okul mezunu	33	22,3
Yüksekokul ya da üniversite mezunu	102	68,9
Belirtmeyen	1	,7
Toplam	148	100

Araştırmaya yüksek eğitilmiş insanların çok ciddi ölçüde ilgi gösterdiği anlaşılmaktadır. Kipp vd. (1995) tarafından dile getirildiği gibi bu durum anadilinin kullanımını hem çok olumlu yönde etkileyebilir hem de aksi yönde asimilasyonu teşvik edici bir etken de olabilir. Anne-babaların eğitim durumuna baktığımızda ise annelerin %70'inin ve babaların %55'inin ilköğretim mezunu olduğunu görüyoruz.

Kendinizi hangi kimliğe ait hissediyorsunuz sorusuna katılımcıların %89'u Türk, %4'ü Yunan ve %7'si hem Türk hem Yunan yanıtını vermiştir. Bu bulguyla ilgili olarak anne ve babanın kimlik bilgilerini incelediğimizde 5 anne ve 5 babanın Yunan olduğu bilgisi ortaya çıkmaktadır. Evli olan katılımcılardan ikisinin de Yunanlarla evli olduğu belirtilmiştir ancak anadili olarak hepsi de Türkçeyi belirtmişlerdir. Annenizin ve babanızın anadili nedir sorusuna ise katılımcıların tamamı Türkçe olarak yanıt vermiştir.

Kendi anadilleriyle ilgili soruya ise katılımcıların 137'si Türkçe, 11'i ise hem Türkçe hem de Yunanca olarak yanıt vermiştir. Türkçe ve Yunanca dil yeterliklerine ilişkin olarak katılımcıların kendi dil becerilerini değerlendirmeleri istenmiştir. Grafik 1'de görüldüğü gibi katılımcılar Türkçe dil becerilerinin Yunancaya kıyasla çok daha iyi olduğunu belirtmişlerdir.

Grafik 1. Katılımcıların Türkçe ve Yunanca dil becerileri (S=148)

Azınlık dilleri açısından genellikle dilin aile içinde evde konuşuluyor olması dilin sürdürümü açısından çok önemlidir. Göç ortamında yapılan araştırmalarda göçmen çocuklarının anne-babalarıyla düzenli olarak Türkçe konuşurken kardeşler ve arkadaşlarla genellikle buldukları ülkenin resmî dilini konuştukları bilinmektedir.

Tablo 4. Katılımcıların farklı kişilerle Türkçe/Yunanca kullanım oranları (%)

Aşağıdaki kişilerle hangi dilde iletişim kurarsınız?	Daima Yunanca	Çoğunlukla Yunanca	Her iki dil eşit derecede	Çoğunlukla Türkçe	Daima Türkçe
Babamızla?	0	0	1,4	18,2	80,4
Annenizle?	0	0	,7	16,2	83,1
Kardeşlerinle?	0	0	9	17,2	73,8
Türk arkadaşlarınızla?	0	0	6,1	21,6	72,3
Mahalledeki Türk arkadaşlarla?	0	0	4,1	21,6	74,3
Türk işyerlerinde?	,7	0	12,8	16,9	69,6
Kahvehanede?	0	,8	4,0	21,0	74,2
Camide?	0	0		9	91
Telefonda Türk tanıdıklarla?	0	0	,7	23,6	75,7

Tablo 4'teki dil kullanım verilerinden açıkça görüldüğü gibi Batı Trakya Türkleri anadillerinin kullanımı konusunda son derece özenliler. Yunancanın hiçbir şekilde ev ortamına girmediği anlaşılıyor. Bu durum anadilin ve kültürün sürdürümü açısından güven verici bir durumdur. Tablo 4'teki boyutlarla ilgili olarak katılımcılara diğer kişilerin (anne, baba, kardeşler vb.) kendileriyle hangi dilde konuştuklarını sorduğumuzda aldığımız oranların hiç farkı yoktur. Bu durum Batı Avrupa'daki göçmen Türklerin dil kullanımından oldukça farklıdır. Batı Avrupa'da genç kuşaklar arasında Almanca, Fransızca veya Hollandaca gibi yaşanan ülkenin dili yaygın olarak kullanılmaktadır. Ancak Batı Trakya'daki Türkler arasında ülkenin resmî dilinin ev ortamına giremediğini görüyoruz.

İki dilli insanlar farklı işleri yaparken alışkanlıkları dâhilinde genellikle aynı dili kullanırlar.

Tablo 5. Katılımcıların farklı konularla ilgili dil kullanımları (%)

Genellikle hangi dilde...?	Daima Yunanca	Çoğunlukla Yunanca	Her iki dil eşit derecede	Çoğunlukla Türkçe	Daima Türkçe
Düşünürsünüz?	0	0	10,1	25,0	64,9
Rüya görürsünüz?	0	,7	6,1	24,3	68,9
Sayı sayar, hesap yaparsınız?	,7	6,8	18,2	13,5	60,8
Kitap okursunuz?	2,0	8,8	23,8	22,4	42,9
Gazete-dergi okursunuz?	1,4	12,2	29,1	22,3	35,1
Televizyon izlersiniz?	0	4,8	23,3	33,6	38,4
Radyo dinlersiniz?	,7	19,0	25,9	21,1	33,3
Yazarsınız?	4,1	16,2	17,6	15,5	46,6

Toplum dilbilim ve psikodilbilim çalışmaları çok dilli kişilerin genellikle en hâkim oldukları dilde hesap yaptıklarını belirtirler. Tablo 5'te sunulan veriler Batı Trakya'daki Türklerin dil kullanımında Türkçe hâkimiyetini göstermesi açısından önemlidir. Ayrıca düşünülen dilin ve rüya görülen dilin de büyük çoğunlukla Türkçe olduğunun belirtilmesi de dikkat çekici bir bulgudur. Medya kullanımını gerektiren televizyon- radyo ve gazete okuma gibi etkinliklerde zaman zaman Yunancanın kullanılıyor olması da iki dilli insanlar için doğal bir durumdur. Ülkede yaşanan gelişmeleri takip etmek için Yunanca medya kullanımı çok normaldir ancak oranların ağırlıklı olarak Türkçe kullanımını gösterdiği de bir gerçektir.

Tablo 6. Katılımcıların farklı durumlarda dil tercihleri

Aşağıdaki durumlarda hangi dili tercih edersin?	Sayı	Ortalama	Standart Sapma
Yorgunken	148	4,55	,642
Stresliyken	148	4,50	,778
Kızginken	148	4,32	1,004
Telaşhyken	148	4,50	,733
Tartışırken	148	4,41	,807
Mutlu olduğunuz zaman	148	4,60	,647
Şaşınca	148	4,46	,786

5'li ölçek kullanılmıştır; 1=daima Yunanca; 5=daima Türkçe

Tablo 6'dan anlaşıldığı üzere Batı Trakyalı Türklerin duygu dili Türkçedir. İnsanlar genellikle kendilerini rahat hissettikleri dilde duygularını ifade ederler. İki dilli insanlar açısından özellikle duyguların dili onların en çok bağlı oldukları dildir ve kültürel ve dilsel sürdürüm açısından da bu bulgular oldukça önemlidir.

Tablo 7. *Katılımcıların farklı konularla ilgili dil tercihleri*

	Sayı	Ortalama	Standart Sapma
Güncel konularla ilgili konuşurken	148	4,39	,770
Akademik konularla ilgili konuşurken	147	4,29	,929
Sosyo-politik konularla ilgili konuşurken	147	4,30	,917
Müzik-aktüalite konularında	147	4,32	,868
Dinî konularda	148	4,78	,464
Kültür-eğitim konularında	147	4,28	1,005

5'li ölçek kullanılmıştır; 1=daima Yunanca; 5=daima Türkçe

Tablo 7'den anlaşıldığı üzere katılımcılar farklı konular hakkında konuşurken dil tercihlerini büyük çoğunlukla Türkçeden yana yapmaktadırlar. Özellikle dinî ve güncel konularla ilgili meselelerde konuşurken Türkçeyi tercih ettikleri kesindir. Ancak Tablo 8'deki verilerden anlaşılacağı üzere Türkçenin duygu dili olması katılımcıların gerçekçi tutumlar geliştirmesine engel olmamaktadır. Tablo 8'de sunulan bulgular incelendiğinde Batı Trakyalı Türklerin yaşamlarında yer alan iki dili farklı işlevlerine göre ne derece gerçekçi değerlendirdikleri ortaya çıkmaktadır. Özellikle dilin toplumsal alandaki kullanımına ilişkin değişkenlerden anlaşılacağı üzere iki dillilik ön plana çıkmaktadır. Arkadaş edinmek için sadece Türkçe değil aynı zamanda Yunancanın da gerekli olduğu katılımcıların %70'i tarafından dile getirilmektedir. 148 katılımcının görüşünden çıkararak genellemek mümkün değildir elbette ama bu değişkene verilen yanıtlar bile Türklerin etnik kimlik ve dil üzerinden yüksek duvarlar inşa etmekten yana olmadıklarını göstermektedir. Dilin aile içi kullanımına ve özbenlik algısına ilişkin sorulara verilen yanıtlarda Türkçenin öneminin yüksek olduğunu ancak dilin toplumsal alandaki kullanımına ilişkin görüşlerde Yunancanın yüksek değerlendirme aldığını görüyoruz. Yunancanın ülkenin resmî dili olması ve her türlü devlet dairesinde ve kamusal alanda Yunancanın kullanılıyor olması bu sonucun doğal olarak ortaya çıkmasında etkili olabilir. Diğer taraftan göçmen Türklerle yapılan çalışmalarda aynı ölçeğe verilen yanıtlarla-

rın ciddi farklılıklar gösterdiğini görüyoruz. Özellikle “arkadaş edinmek için hangi dil daha önemli” maddesine verilen yanıtlar yüksek oranlarda Türkçe ağırlıklıdır. Bu durum yaşanan ortamda gruplar arasında kurulan simgesel duvarlardan kaynaklanıyor olabilir. Örneğin Almanya’daki çalışmaya katılanlar arkadaş edinmek için Türkçenin önemini daha fazla olduğunu düşünmüşlerdir (Yağmur ve Demir, *bilig Özel Sayı*). Bu durumdan Almanya’daki Türklerin daha çok kendileriyle aynı dili konuşan insanlarla arkadaşlık kurma eğiliminde olduklarını anlayabiliriz.

Tablo 8. Katılımcıların dil tutumlarına ilişkin dağılım (S=148) (%)

Aşağıdaki durumlarda hangi dil daha önemlidir?	Daima Yunanca	Çoğunlukla Yunanca	Her iki dil eşit derecede	Çoğunlukla Türkçe	Daima Türkçe
Arkadaş edinmek için	2,1	13,7	55,5	16,4	12,3
Para kazanmak için	15,6	32,0	48,3	2	2
Tahsil yapmak için	21,4	35,9	34,5	4,1	4,1
İş bulmak için	21,1	46,3	30,6	,7	1,4
İleri düzeyde eğitim için	39,5	27,2	28,6	2	2,7
Yunanistan'da yaşamak için	15,8	50,7	30,1	1,4	2,1
Türk toplumunda söz sahibi olmak için	,7	4,8	31,5	27,4	35,6
Çocuk yetiştirmek için	,7	14,5	56,6	11,7	16,6
Türk toplumunda kabul görmek için	1,4	4,8	30,1	32,9	30,8
Arkadaşlarla konuşmak için	2,7	5,5	54,8	19,2	17,8
Yunanlar tarafından kabul edilmek için	33,8	43,4	19,3	,7	2,8
İş arkadaşlarıyla konuşmak için	6,2	21,2	62,3	4,1	6,2
Seyahat etmek için	13,7	29,5	51,4	2,1	3,4
Ticaret yapmak için	20,5	24	52,7	1,4	1,4

Tablo 8’de ortaya çıkan ilginç durumlar da vardır. İleri düzeyde eğitim almak, para kazanmak ve Yunan toplumu içinde kabul görmek için Yunanların yüksek değerlendirme alması doğaldır. Ancak katılımcılara göre

Türk toplumu içinde kabul görmek için her iki dilin de bilinmesi gerekliliğinin ortaya çıkması, Türk toplumu içinde iki dilliliğe verilen önemi bir kez daha göstermektedir. Özellikle çocuk yetiştirmek için her iki dilin de bilinmesi gerektiği düşüncesinin %70'lerde olması Batı Trakyalı Türklerin buldukları koşullarda dengeli dil gelişiminin önemini rasyonel bir şekilde değerlendirdiklerini ortaya koymaktadır. Nitekim göçmen Türklerle kıyaslama yapmak gerekirse genellikle çocuk yetiştirmek için Türkçenin çok daha önemli olduğu düşüncesinin hâkim olduğunu görmekteyiz. Batı Trakya'daki katılımcıların dil tutumlarına ilişkin görüşlerine yüzeysel olarak bakıldığında Türkçe adına sanki olumsuzmuş gibi görünebilir ancak dil kullanımının bireysel, aile içi ve toplumsal boyutları düşünüldüğünde verilen yanıtların çok gerçekçi olduğu kolaylıkla anlaşılmaktadır. Özellikle iki dilliliğe verilen önemin yüksek olması toplum içinde var olan hassasiyeti ve bu konuda olması gereken düzeyin özlemine de gösteriyor olabilir. Özellikle katılımcıların yüksek eğitilmiş olmasının bir etkisi olarak bu sonucun ortaya çıkması şaşırtıcı değildir.

Tablo 9. *Katılımcıların Yunanca ve Türkçeye ilişkin tutumlarının değerlendirilmesi (S=148) (%)*

Yunanca ve Türkçeye ilişkin öznel değerlendirme	Daima Yunanca	Çoğunlukla Yunanca	Her iki dil eşit derecede	Çoğunlukla Türkçe	Daima Türkçe
Kulağa hoş gelen dil	2	4,1	37,2	23	33,8
Kulağa dostane gelen dil	,7	2	29,3	24,5	43,5
Kulağa ayrıcalıklı gelen dil	8,1	27	21,6	11,5	31,8
Kulağa kibar gelen dil	,7	4,8	31,3	15,6	47,6
Kulağa samimi gelen dil	1,4	1,4	24,5	22,4	50,3
Kulağa modern gelen dil	2,7	6,1	35,4	12,9	42,9

Tablo 8'den çok farklı olarak Tablo 9'da karşımıza çıkan sonuçlar tam anlamıyla katılımcıların Yunanca ve Türkçeye ilişkin öznel tutumlarını sergilemektedir. Tablo 8'deki değerlendirmelerde iki dilin toplumsal işlevleri gözetildiğinden daha akılcı değerlendirmeler yer almıştı. Ancak Tablo 9'da tamamen iki dile ilişkin duygu ve düşünceler istendiği için katılımcılar öznel değerlendirmelerini hissiyatları doğrultusunda belirtmişlerdir. Alınan sonuçlardan ortaya çıktığına göre katılımcıların büyük çoğunluğu

için Türkçe daha samimi, daha kibar, daha dostane ve kulağa daha fazla hoş gelen dildir.

Makalenin başlangıç bölümünde Yunan devletinin sürdürdüğü etnik kimlik inkarına yönelik uygulamaları ve Batı Trakya Türklerinin maruz kaldığı tecrit politikasını kısaca değerlendirmiştik. Yunan devlet politikası Türk kimliği yerine dinî kimlik dayatmasını içermektedir. Adında Türk adı geçen derneklere bile izin verilmemekte, dinî kimlik üzerinden Pomak, Roman ve Türkleri tek potada eritme amacı güdülmektedir (Türkiye’de son dönemde bazı kurumların bilinçsiz bir şekilde benimsediği “din kardeşliği” odaklı politikalar da Yunan devletinin tutumunu destekler niteliktedir). Bu bölümde Batı Trakyalı Türk katılımcılara özbenlik algısı ve dinî kimlik algısı üzerine sorulan soruların ve ölçeklerin sonuçları sunulacaktır.

İlk olarak katılımcılardan kendi aidiyetlerini tanımlamaları istenmiştir. “Gümülcine/İskeçe’de farklı kültürlerden insanlar yaşamaktadır. Siz kendinizin hangi gruba ait olduğunu hissediyorsunuz?” sorusuna verilen yanıtlar Tablo 10’da yaş gruplarına göre sunulmuştur.

Tablo 10. Yaş gruplarına göre etnik kimlik algısı (S-146)

Yaş grubu	Türk	Yunan	Hem Türk hem Yunan	Diğer	Toplam
15-30 yaş arası	54	3	12	0	69
31-45 yaş arası	41	1	0	1	43
45 yaş ve üzeri	34	0	0	0	34
Toplam	129	4	12	1	146

Genç kuşağın verdiği yanıtların 45 yaş ve üzeri katılımcıların verdiği yanıtlara oranla Yunan kimliğini gözetir nitelikte olması önemli bir bulgudur. Genç kuşağın kesin sınırlar çizmediği ve her iki kimliği de gözetdiği saptaması yapılabilir. Elbette araştırmaya katılanların çoğunlukla Türk dernekleri vasıtasıyla katılımlarının sağlandığı düşünülürse daha geniş katımlı bir araştırmada bu oranların farklı olabileceği düşünülebilir. Burada ortaya çıkan sonuçlar orta yaş ve üzeri kuşağın tarihsel gelişmelerin farkındalığıyla verdikleri yanıtların Türk kimliği odaklı olduğunu göstermektedir. Kimlik algısının daha derinlemesine incelenmesi için Tablo 11’de sunulan veriler yaş grupları arasındaki farklılıkları çok daha iyi göstermektedir.

Tablo 11. ANOVA testi sonucu katılımcıların kimlik algısı arasındaki farklılıklar (S=148)

Kimlik algısı boyutları	G	S	O	S.S.	F	P
Ben kendimi Türk hissediyorum	1	70	4,46	1,06	6,302	,002
	2	44	4,86	0,63		
	3	33	5,00	0,00		
Türkçe konuşuyorum.	1	70	4,44	1,02	9,709	,000
	2	44	4,95	0,21		
	3	34	4,97	0,17		
Müslümanım.	1	70	4,46	0,91	3,965	,021
	2	44	4,73	0,90		
	3	34	4,91	0,29		
Dinim hakkında çok şey biliyorum.	1	69	3,72	1,11	6,652	,002
	2	44	4,32	0,93		
	3	34	4,35	0,88		
Türk gelenek ve göreneklerine uygun yaşıyorum.	1	70	4,20	0,99	10,603	,000
	2	44	4,70	0,55		
	3	34	4,85	0,36		
Türk anne-babadan olmayım.	1	70	4,60	0,98	5,497	,005
	2	44	4,95	0,21		
	3	34	5,00	0,00		
Türk olarak yetiştirildim.	1	70	4,56	0,86	5,359	,006
	2	44	4,89	0,62		
	3	34	4,97	0,17		
Türk gibi görünüyorum.	1	70	4,33	0,99	5,871	,004
	2	43	4,65	0,84		
	3	34	4,91	0,38		
Türklerin yanında kendimi çok daha rahat hissediyorum.	1	70	4,34	0,95	7,175	,001
	2	44	4,68	0,77		
	3	34	4,94	0,24		

Diğer insanlar beni Türk olarak görüyor.	1	70	4,27	0,90	8,358	,000
	2	43	4,60	0,76		
	3	34	4,91	0,38		
Yunan kültürü bana hitap etmiyor.	1	69	3,70	1,13	8.528	,000
	2	43	4,35	1,04		
	3	34	4,47	0,83		

Not: Tablodaki "G" yaş gruplarını belirtmektedir. 1=15-30 yaş arası; 2=31-45 yaş arası; 3=45 yaş ve üzeri

Tablo 11'deki bulgular incelendiğinde Tablo 10'daki bulguları teyit eder nitelikte olduğu görülmektedir. Nesiller arasında kimlik algısı üzerinden ciddi bir fark olduğu kesindir. Her ne kadar Türk kimliğine yönelim her üç nesil arasında da çok yüksek oranlarda olsa da 15-30 yaş arası grubun yanıtları istatistiksel olarak daha yaşlı nesillerden farklıdır. Bu durumun nedenlerini bu bulgulardan tespit etmek mümkün değildir. Mülakatlar ve gözlemler içeren alan çalışmasıyla bu durumun nedenleri bir başka çalışmada saptanabilir.

Tablo 11'deki boyutlara benzer olarak Yunan kimlik algısı ölçeği uygulaması sonuçlarının genç kuşaklar açısından farklılıklar gösterdiği görülmüştür. Özellikle on katılımcının anne veya babalarının Yunan kökenli olması, alınan sonuçları ciddi ölçüde etkilemiştir. Karma evliliklerden olan çocukların kimlik algısının iki dile ve kültüre ilişkin çok daha olumlu algılar içereceği göz önünde bulundurulursa ortaya çıkan farklılıklar doğaldır. Yunan kimlik algısına ilişkin bulgular beklenenin dışında hiçbir unsur içermediği için burada sunulmayacaktır. Tablo 12'de dinî kimlik algısına ilişkin bulgular sunulmaktadır.

Tablo 12. ANOVA testi sonucu dinî kimlik algısının yaş gruplarına göre dağılımı (S=148)

Kimlik algısı boyutları	G	S	O	S.S.	F	P
Ben bir Müslümanım.	1	70	4,64	0,68	2,870	,060
	2	44	4,89	0,39		
	3	34	4,82	0,46		
İslamla ilgili çok bilgim var.	1	70	3,59	1,01	1,039	,356
	2	44	3,84	0,86		
	3	34	3,74	0,86		

	1	70	3,60	1,01		
İslami kuralları iyi biliyorum.	2	44	4,02	0,88	3,885	,023
	3	34	4,03	0,80		
	1	70	3,91	0,99		
Nasıl ibadet edilmesi gerektiğini iyi biliyorum.	2	44	4,27	0,79	4,081	,019
	3	34	4,38	0,74		
	1	70	4,07	0,84		
Diğer Müslümanlarla aramda güçlü bir bağ hissediyorum.	2	44	3,93	0,87	,377	,687
	3	34	3,97	0,97		
	1	70	4,10	1,05		
İslamiyet benim için çok şey ifade ediyor.	2	44	4,09	0,86	,002	,998
	3	34	4,09	0,83		
	1	70	4,07	0,89		
Müslümanlar hakkında konuşulunca kendim hakkında konuşulmuş gibi hissediyorum.	2	44	4,07	1,07	,406	,667
	3	34	4,24	0,86		
	1	70	3,26	1,33		
Ben kendim İslami kuralların sıkı bir şekilde uygulanmasından yanayım.	2	44	3,18	1,13	,864	,424
	3	34	2,91	1,31		
	1	70	3,60	0,97		
Günlük yaşamımda kararlar alırken İslami kuralları gözetiyorum.	2	44	3,66	0,99	,087	,917
	3	34	3,68	1,04		
	1	69	3,48	1,01		
Gümlüncine/İskeçe'de toplumsal ve politik konularda İslamın rolü olmalı.	2	44	3,34	1,10	,446	,641
	3	34	3,56	1,05		
	1	70	4,31	0,81		
İslami inanç insanların özel yaşamlarıyla ilgilidir.	2	44	4,23	0,99	,265	,767
	3	34	4,18	1,19		

İslam benim işimde ve yaşantımda ilham kaynağımdır.	1	69	3,58	1,08	,134	,874
	2	42	3,57	1,04		
	3	34	3,47	0,99		
Dinî kuralları ön planda tutmadan kendimce normal bir yaşam sürüyorum.	1	69	3,32	1,27	3,895	,023
	2	44	3,52	1,05		
	3	34	3,97	0,83		
İbadetini yapan bir Müslümanım.	1	70	3,60	0,95	1,374	,256
	2	44	3,70	0,93		
	3	34	3,35	0,95		
Oruç tutarım.	1	70	3,71	1,07	1,668	,192
	2	44	3,77	1,01		
	3	34	3,35	1,23		
Dinî bayramları kutlanm.	1	70	4,43	0,81	1,733	,180
	2	44	4,66	0,53		
	3	34	4,62	0,65		
Helal kesilmiş et tercih ederim.	1	70	4,37	0,77	,318	,728
	2	43	4,44	0,67		
	3	34	4,29	1,03		
Dinî inancın kişisel bir mesele olduğunu düşünüyorum.	1	70	4,29	1,09	,516	,598
	2	42	4,45	0,89		
	3	34	4,47	1,11		

Not: Tablodaki "G" yaş gruplarını belirtmektedir. 1=15-30 yaş arası; 2=31-45 yaş arası; 3=45 yaş ve üzeri

Tablo 12'de dinî inançla ilgili olarak ortaya çıkan sonuçlar çok ilginçtir. 1923'ten beri dinî cemaat dayatmasına rağmen Batı Trakya Türklerinin bireysel dinî inanç ve ibadet ile dinin kamusal rolü arasında çok kesin bir ayrım yaptıkları yukarıdaki sonuçlardan ortaya çıkmaktadır. Farklı yaş gruplarındaki tüm katılımcılar dinin kişisel bir mesele olduğunu düşünürken İslamın günlük konularda ve toplumsal yaşamda yerinin olması gerektiği konusunda daha temkinliler. Katılımcılar dinin bireysel gereklerini (oruç, namaz, helal gıda vb.) büyük ölçüde yerine getirdiklerini belirtirken dinin toplumsal kaynaştırma rolü olan bayramların kutlanması gibi etkinliklere de katıldıklarını belirtmektedirler.

Ancak dinin toplum yaşamı içerisinde yaşam şekillerini ve davranış tarzlarını belirlemesi gibi unsurlarına da oldukça mesafeli yanıtlar vermektedirler. En önemlisi de İslami kuralların pek sıkı bir şekilde uygulanmasından yana olmadıklarını da belirtiyorlar. Alınan sonuçların Batı Trakya Türklerinin dine geleneksel yaklaşımlarını göstermesi açısından çok önemli olduğu düşünülmektedir. Ayrıca, Yunan devlet politikasının “dinî cemaat” dayatmalarına rağmen Batı Trakya Türklerinin dinin bireysel inanç boyutu ile ‘cemaat’ genellemesi arasında keskin bir çizgi çizebildikleri anlaşılmıştır. Bu verilerin alanda yapılacak mülakat ve gözlemlerle desteklenmesi gerekmektedir.

Sonuç ve Yorumlar

Yunanistan devlet politikaları makalenin başlangıç bölümünde kısaca tartışılmıştır. Yunan akademik kaynaklarındaki bilgiler Yunanistan devletinin kendi vatandaşları olan Batı Trakya Türklerine uyguladığı sindirme ve asimilasyon politikalarını belirgin bir şekilde ortaya koymaktadır. Anagnostou'nun (2001) Avrupa Birliği politikaları bağlamında Yunanistan'daki milliyetçi yaklaşımları irdelediği makalesinden anlaşıldığı üzere Yunan devleti AB hükümlerine rağmen Batı Trakya'daki Türk azınlığa kültürel ve dilsel haklarını vermemekte kararlı görünmektedir. Bunu yaparken de Lozan Antlaşması'nın hükümlerini gerekçe göstermektedir. Yunanistan'ın Kuzeydoğu sınırlarının tartışmalı olduğu ve komşularıyla Makedonya meselesi gibi çözümsüzlük üzerine kurulmuş politikalarının olduğu bilinen bir durumdur. Dolayısıyla Lozan Antlaşması'nın Yunanistan açısından önemi anlaşılabilir bir konudur. Sonuçta mevcut sınırlarının güvencesini Lozan anlaşması sağlamaktadır. Ancak Avrupa Birliği'nin dilsel, etnik ve kültürel azınlıklara yönelik yaptırımları ve koşulları ortadayken Yunanistan'ın AB hükümlerine ters düşen uygulamalarına kayıtsız kalıyor olması anlaşılabilir bir durum değildir. Türkiye'nin AB üyeliği açısından “etnik azınlık” kriterini koşul olarak gösteren Avrupa Birliği'nin Yunanistan ve Bulgaristan'a ilişkin kayıtsızlığı açıklanmaya muhtaçtır. Konu “çifte-standart” veya “iki yüzlülük” gibi akademik olmayan nitelermelerle geçitirilemeyecek kadar ciddidir. Batı Trakya Türklerinin maruz kaldığı uygulamalar AB müktesebatı doğrultusunda ele alınmalı ve sadece şikâyetlerle değil çözüm yolları önererek hem Avrupa Birliği hem de Yunan devleti uygulamalarından sorumlu tutulmalıdır. Avrupa Birliği'nde bazı azınlıkların (örneğin, Bask, Katalan, Sloven) diğer bazı azınlıklara göre (Türk, Roman, Pomak vb.) daha eşit olduğu anlaşılmaktadır. Avrupa Birliği'nin “eşitlik” anlayışının daha ciddi sorgulanması için akademik çalışmalarla elde edilecek bulguların uluslararası bilimsel kanallardan yayılması ve tartışmaya açılması şarttır.

Bu araştırmanın bulguları Yunanistan'ın “cemaat” dayatmasına rağmen Batı Trakya Türklerinin özbenlik algısının sağlam bir bütünlük içerdiği anlaşılmaktadır. Batı Trakyalı Türkler kendi kimliklerini sadece Türk olarak algılamakla kalmayıp aynı zamanda yaşadıkları toplumun kimliğinin de farkında olduklarını ve buna önem verdiklerini de göstermişlerdir. Özellikle iki

dillilik ve çift kültürlülüğe ilişkin bulgular Batı Trakya Türk toplumunun kendilerine olan yüksek güveni göstermesi açısından da önemlidir.

Katılımcıların dil kullanımları, tercihleri ve dile yönelik tutumlarına ilişkin bulgular Batı Trakyalı Türklerin günlük yaşamlarında Türkçenin hâkim olduğu bir hayat sürdürdükleri ama ikinci dil olan Yunancayı da kesinlikle dışlamayıp Yunancanın özellikle çocuklarının eğitim yaşamlarındaki yerini bilinçli bir şekilde tayin ettikleri anlaşılmaktadır. Dilin toplumsal kullanımı ve dile duygusal bağlılık olarak nitelenebilecek tutumlarda ise çok kesin bir ayırım ortaya çıkmaktadır. Batı Trakyalı Türklerin günlük yaşamlarında iki dilliliğin önemini bilerek tutum geliştirdikleri ancak duygu dillerinin kesinlikle Türkçe olduğu bu çalışmayla kesin olarak tanıtılmıştır. Elbette söz konusu bulgu bu çalışmaya katılanlarla sınırlıdır. Daha kapsamlı genellemeler yapabilmek için çok daha fazla sayıda bölgeden daha fazla katılımcıya gereksinim vardır.

Kaynaklar

- Anagnostou, Dia (2001). "Breaking the Cycle of Nationalism: The EU Regional Policy and the Minority of Western Thrace. Greece". *South European Society & Politics* 6 (1): 99-124.
- Berry, J. W. (1997). "Immigration, acculturation and adaptation". *Applied Psychology: An International Review* 46: 5-68.
- Borou, Christina (2009). "The Muslim Minority of Western Thrace in Greece: An Internal Positive or an Internal Negative "Other"?" *Journal of Muslim Minority Affairs* 29 (1): 5-26.
- Dragonas, Thalia ve Anna Frangoudakie (2006). "Educating the Muslim Minority in Western Thrace". *Islam and Christian-Muslim Relations* 17 (1): 21-41.
- Edwards, J. (1992) "Sociopolitical aspects of language maintenance and loss: towards a typology of minority language situations". *Maintenance and Loss of Minority Languages*. Ed. W. Fase, K. Jaspaert, & S. Kroon. Amsterdam: John Benjamins Publishing Co. 37-54.
- Giles, H., R.Y. Bourhis ve D. M. Taylor (1977). "Toward a theory of language in ethnic group relations". *Language, Ethnicity and Intergroup Relations*. Ed. H. Giles. London: Academic Press.
- Hannam, Sara ve Evagelia Papatthasiou (2012). "Yunanistan". *Dil Zengini Avrupa'da Çokdilli Politika ve Uygulama Eğilimleri*. Ed. Guus Extra & Kutlay Yağmur. Cambridge: Cambridge University Press. 133-139.
- Redfield, R., R. Linton ve M. Herskovits (1936). "Memorandum on the study of acculturation". *American Anthropologist* 38: 149-152.
- Yağmur, Kutlay (1997). *First Language Attrition among Turkish Speakers in Sydney*. Tilburg, the Netherlands: Tilburg University Press.
- Yağmur, Kutlay ve F. J. R. van de Vijver (2012). "Acculturation and Language Orientations of Turkish Immigrants in Australia, France, Germany, and the Netherlands". *Journal of Cross-Cultural Psychology* 43 (7): 1110-1130.

The Attitudes of Turks in Western Thrace toward their Mother Tongue and Culture

Kadir Yalınkılıç*

Kutlay Yağmur**

Abstract

The findings of the quantitative and qualitative data, collected by the first researcher in Western Thrace among Turkish speakers, are presented in this paper. The conceptual framework of the study is based on earlier studies on ethnolinguistic vitality theory (Giles et.al. 1977) and language maintenance and shift (Edwards 1992) as well as acculturation theory (Berry 1997). Subjective ethnolinguistic vitality questionnaire was administered to a total of 148 (70 female and 78 male) informants. In this article, the findings related to ethnic identification, religious identity and language use are presented. According to the findings of language use, choice and ethnic identification questionnaire, Turkish community demonstrates a high level of determination in maintaining its ethnic language and ethnic identity. According to the survey results, Turkish community uses Turkish in daily life in a number of domains. Turkish is available and omnipresent in their lives. Besides, the community members value bilingualism and use both languages in their daily interactions with different interlocutors. As firmly established in this study, Turkish is the language of emotional expression for community members. As opposed to Greek government's persistent ideological claims and policies, Turkish community members define themselves based on their Turkish ethnic identity as opposed to religious identity. Greek government's imposition of 'religious community' does not find much support among the Turkish entity in Western Thrace.

Keywords

Turks in Western Thrace, language maintenance and shift, Turkish identity in Greece, linguistic assimilation policies, language and identity

* Dr., Ondokuz Mayıs University – Samsun / Turkey
samkadir@gmail.com

** Prof. Dr., Department of Culture Studies, Tilburg University – Tilburg / The Netherlands
k.yagmur@tilburguniversity.edu

Отношение турков Западной Фракии к родному языку и культуре

Кадир Ялынкылыч*

Кутлай Ягмур**

Аннотация

В данной статье представлены материалы, основанные на качественных и количественных результатах полевых исследований, проведенных первым исследователем в Гюмюрджине и Искече. Теоретическую основу исследования составляют теория этнического языка и жизнеспособности идентичности (Эдвардс 1992) и теория аккультурации (Берри 1997). Анкету, содержащую вопросы по этноязыковой жизнеспособности, использованию языка и культурной принадлежности заполнили в общей сложности 148 участников, в том числе 70 женщин и 78 мужчин. В этой работе представлены данные об этнической принадлежности, религиозной идентичности и использованию языка. Согласно результатам анкеты об использовании родного языка, языковых предпочтений, поведения и этнической принадлежности турков Западной Фракии, турецкое общество в Западной Фракии серьезно и решительно настроено в вопросе жизнеспособности родного языка и культуры. Согласно результатам анкеты турецкий язык широко используется в повседневной жизни турков Западной Фракии. Вместе с этим, турецкое общество, осознавая важность двуязычия, сознательно использует в своей повседневной жизни и греческий язык. Точно установлено, что языком выражения чувств турок Западной Фракии является турецкий язык. Вопреки греческим государственным тезисам и санкциям турки Западной Фракии определяют свою турецкую идентичность; определено, что характеристика турков как "религиозной общины" не отражает настоящее состояние этнической принадлежности.

Ключевые слова

турки Западной Фракии, языковая и культурная жизнеспособность, турецкая идентичность в Греции, политика языковой ассимиляции, язык и идентичность

* док. университет Он Докуз Майыс – Самсун / Турция
samkadir@gmail.com

** проф. док., Тильбургский университет кафедра культурных наук / Нидерланды
k.yagmur@tilburguniversity.edu